

Марко Крстић, Б. А. – мастер правник   УДК 327.7/8 355.02
Министарство унутрашњих послова РС   Прегледни научни рад
Полицијска управа у Шапцу   Примљен: 30. 11. 2014.
marko.krstic.1982@gmail.com   Одобрен: 31. 12. 2014.

ТЕРОРИЗАМ КАО ФАКТОР УГРОЖАВАЊА БЕЗБЕДНОСТИ ДРЖАВЕ

САЖЕТАК: Аутор ће се у раду најпре осврнути на концепт и појам безбедности, који представља један од кључних мотива делатности човека и друштва, а затим и на све учесталије и све константније изворе угрожавања безбедности, друштва и његових постулата. Томе треба додати и саму природу и суштину безбедносних појава, за које је познато да се никад не дешавају на устаљен и константан начин, нити се увек исто манифестују услед дејства идентичних фактора, што отежава њихово идентификовање и изискује свестранију процену извора угрожености. Из тог разлога аутор ће на наредним страницама елаборирати феномен тероризма као безбедносне појаве и, свакако, примарне, најактуелније и најагресивније неконвенцијалне претње по безбедност једне државе. Основни циљ рада јесте да проучи, анализира и прикаже комплексност тероризма као насилне и угрожавајуће појаве, која у данашње време представља структуралну претњу по многе државе у свету и са својим криминалним аспирацијама се, више него оправдано, квалификује као један од најактуелнијих безбедносних ризика и претњи данашњице.

Кључне речи: *безбедност, угрожавање безбедности, држава, тероризам, безбедносни ризик, претња.*

Увод

Светска безбедност је у епицентру глобалних друштвених дешавања и превирања, а цео свет је у потрази за савременијим, актуелнијим и поузданијим моделима сопствене безбедности и опстанка. Извори угрожавања друштва и његових постулата јављају се још од његовог настанка, а њихов дијапазон испољавања је доста широк. Под синтагмом угрожавања безбедности подразумева се начин манифестовања извесне појаве, а опасности које угрожавају безбедност државе најчешће имају извориште у друштвено-историјским условима, стању међународних односа и у свакој држави посебно, па је из тог разлога њихово идентификовање значајан предуслов заштите.

Узимајући у обзир да савремено формулисање и поимање угрожавања безбедности државе имплицира постојање безбедносних изазова, ризика и претњи, може се рећи да се квалитетном и правовременом проценом целокупног стања безбедности детектују и у одговарајућем контексту анализирају изазови, ризици и претње за које се процењује да у одређеним околностима могу да се манифестују на посредан или непосредан начин на безбедносни систем државе. Процес везан за појаве угрожавања безбедности државе прилагођава се проблематици и карактеру догађања у држави и њеном окружењу, а аутентичност и специфичност сваке државе, с једне, и посебност и природа опасности, с друге стране, доприносе да оне често могу представљају опасност за једну државу, а да то не важи и за другу државу.

Насиље је одувек било континуирани и упорни пратилац сваке епохе, а данас је агресија на човека и државу постала универзална и уобичајена реалност. Такође, велики број држава је преокупиран решавањем нагомиланих безбедносних проблема и претњи, чији су облици већим делом неоружане, тј. невојне природе, при чему тероризам заузима високо место

и представља најтипичнију и најозбиљнију претњу те врсте, која све учесталије нарушава безбедност многих држава у свету. Угрожаваање система безбедности, који представља један сегмент свеукупних капацитета безбедности државе, значи угрожаваање виталних вредности које он брани и штити. У том смислу, за овај рад нарочито је индикативна политика безбедности државе и могућности њеног угрожаваања

Савремени тероризам, по амбицијама и последицама које оставља за собом, превазилази све облике безумља, деструктивности, изопачености и мржње и постао је нерешива енигма за многе државе и без сумње представља један од најозбиљнијих безбедносних проблема данашњег света. Ако се узме у обзир све смртоносније, модификованије и деструктивније оружје при извршењу терористичких аката, он већ дуже време представља најозбиљнију и најактуелнију претњу безбедности великог броја држава. Највише захваљујући чиниоцима који га поспешују он се континуирано регенерише и модификује на све вишем организационом нивоу, а његова ефикасност и интензитет деловања је у континуираној експанзији. У својој суштини, тероризам би се пре свега могао разумети као један од многих фактора којима се угрожава безбедност и сигурност сваке земље и који је у данашњем свету техничко-технолошког развоја све више присутан као могућност и реална претња. Треба апострофирати да се актуелни тероризам у великој мери разликује од тероризма у прошлости, и свакако доживљава метаморфозу у свим својим аспектима и модалитетима испољавања, при чему поприма обележја једне специфичне и непредвидиве агресије. Актери тероризма својим агресивним и насилним наступом стреме ка деструкцији и дестабилизацији друштвеног поретка и државног система.

Тероризам представља болест модерног доба, акт изразите деструктивности и брахијалности, њиме се угрожавају

сви сегменти државе и друштва, и он није само проблем поједине државе – он је данас постао интернационални и глобални феномен. Он је у данашњем смислу речи појам фундаментално-политичке природе и нераскидиво је повезан са појмовима силе и моћи – тежећи на све начине да присвоји моћ постаје један модификовани облик моћи, или, још прецизније, облик глобалне прерасподеле моћи чији је иницијатор страх.

Концепт безбедности и појам угрожавања безбедности

Појам безбедности је веома структуралан и сложен друштвени феномен, и током историје под тим термином су се подразумевали различити садржаји. Узимајући у обзир етимолошки извор термина безбедност, он води порекло од латинске речи *securitas-atis*, што значи безбедност, заштићеност, одсуство опасности, самопоуздање, извесност, неустрашивост (*securus* лат. – безбедан, сигуран, поуздан, одан сталан, уверен, неустрашив итд.).¹

У свом суштинском смислу, безбедност се може формулисати као стање, организација и функција безбедности. Безбедност као стање представља заштићеност неког добра, вредности и тековине друштва, а у политичко-безбедносном контексту укључује свеобухватну заштићеност државе од свих субверзивних фактора спољњег и унутрашњег непријатеља. С обзиром на то да опасности потичу од таквих активности, безбедност се може поделити на спољну и унутрашњу, где спољна подразумева суверенитет и територијални интегритет државе, а унутрашња несметано функционисање уставног поретка, друштвено-политичког,

---

¹ Радослав Гађиновић, Класификација безбедности, *Безбедност*, год. 12, бр. 2, стр. 3, 4.

економског и правног система.² Сам приступ безбедносној проблематици постао је комплекснији откако се изменио спектар детектовања претњи по безбедност, и закључак је да се обим безбедносних питања у великој мери интензивирао, а самим тим и умножио број одговора на те исте претње.³

Безбедност представља појам са вишеструким значењем, и посматран у једном ширем контексту подразумева одсуство страха, претњи и физичког насиља, али такође у себи сублимира и идеолошке, моралне и нормативне компоненте, што је одувек отежавало његово дефинисање. Безбедност је један од кључних мотива делатности човека и друштва посматран кроз историју и један од најприсутнијих и најактуелнијих проблема модерног доба. У свом комплексном значењу подразумева услове за несметан и кохерентан друштвени, економски и културни просперитет свих круцијалних друштвених тековина које су, иначе, карактеристичне за човека као јединку.⁴

Човечанство је опседнуто тражењем одговора за оплемењивање и унапређење безбедности, његови механизми заштите никада нису били сложенији и експанзивнији, а друштво се никада није осећало рањивијим. Безбедност је, без сумње, једна од кључних људских потреба: неоспорна гаранција опстанка, просперитета и благостања, економске сигурности и могућности, слободног живота без страха или тешкоћа; универзално добро на које сви имају право. Готово да не постоји реч која је више у свакодневной употреби од

---

² Љубомир Стајић, *Основи безбедности*, Полицијска академија, Београд, 1999, стр. 22.

³ Далибор Кекић, *Култура безбедности у измењеном концепту безбедности*, *Безбедност*, бр. 2/04, стр. 211.

⁴ Радослав Гаћиновић, *Безбедност као научна дисциплина*, *Безбедност*, бр. 1–2/08, Београд, стр. 5, 9.

појма безбедности, а да је њен смисао и контекст на који се односи мање дефинисан и неконкретан.⁵

Извори угрожавања друштва и његових постулата јављају се још од његовог настанка, и готово сва друштва су кроз историју била изложена угрожавању у различитим видовима, па се може казати да је реч о једној константној појави. Без јасног дефинисања извора и модалитета угржавања и угрожености, који се континуирано испољавају у сваком друштву, не може се говорити о безбедности и заштићености одређеног друштва, јер се између степена угрожености и степена безбедности друштва успоставља узрочно-последична релација. У доктрини друштвених наука не постоји консензус о значењу појма угрожавања, јер се под тим изразом користе различити термини, али исто тако и различите суштине. Угрожавање безбедности једне државе обухвата довођење у опасност стабилности и кохерентности државе као политичке категорије – свим облицима штетних делатности, појава и разноврсних деструктивних спољних и унутрашњих утицаја.⁶

Данас је готово неизводљиво разумети и објаснити политички свет без позивања на безбедност, и тај појам својом присутношћу прожима све модерне државе; користи се у вокабуларима интелектуалаца и политичара, а у масовним медијима је широко заступљен. Управо из тих разлога безбедност привлачи пажњу и интересовање, о безбедности се расправља од када егзистира људско друштво, увек је значајна тема, а посматрајући га са етимолошког аспекта – тај појам

---

⁵ Саша Мијалковић, *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2011, стр. 23, 24.

⁶ Радослав Гађиновић, *Угрожавање капацитета безбедности државе*, „Филип Вишњић“, Београд, стр. 69, 71.

означава веома различите ствари, у зависности од њиховог времена и улоге у креирању историје друштва.⁷

Што се тиче претњи по безбедност, треба апострофирати да оне представљају најконкретније и најдиректније облике угрожавања друштва и државе, један вид притиска, оне су креатори кризе и сукоба, чији је крајњи циљ nanoшење извесне штете или зла са позиција силе како би се објекат претње присилио на извесне уступке. Претње се испољавају кроз препознатљиве и јасне видове угрожавања и деструкције, и изразито су негативне по опстанак и развој одређеног друштва, представљајући финални, најдиректнији продукт изазова и ризика. Може се рећи да је претња „намера nanoшења конкретне штете или казне, назнака да нешто блиско непожељно и непријатно долази, носећи у себи директне негативне последице“.⁸

Претње безбедности осликавају конкретне појаве чије је наступање сведено на минимум, а њени штетни ефекти су неспорни и, на посматраној скали појава, највећи. Ту је реч о широком спектру појава које су постале неизоставни део свакодневице и у којима конкретан носилац угрожавања безбедности врши напад на вредности конкретног објекта угрожавања. По свом степену опасности нарочито се истичу оружана агресија, војна интервенција, оружана побуна, економске санкције, субверзивна дејства, тероризам и организовани криминал – те деструктивне и угрожавајуће појаве садрже у себи најнижи степен општости и највећу количину брахијалности. С обзиром на то да рефлектују тзв. конкретну и непосредну опасност, као и да их карактеришу обележја

⁷ Paul Williams, *Увод у студије безбедности*, Службени гласник, Београд, стр. 41.

⁸ Предраг Илић, *Безбедносни изазови, ризици и претње или чиниоци угрожавања безбедности*, *Правне теме*, год. 1, бр. 2, Београд, 2013, стр. 36–38.

по којима су препознатљиве, синтагма претња безбедности је синоним синтагме модалитет угрожавања безбедности.⁹

Паралелно са стањем безбедности налази се стање угрожености, тј. небезбедности, као фактор друштвене и политичке природе, који се нарочито запажа јер зависи од многих чињеница и околности. Посматрано са кривичноправног аспекта, угрожавање је синоним за опасност, док се у социолошком контексту појаве угрожавања везују за друштвене конфронтације и антидруштвена понашања и не могу се унапред формулисати. Поједини теоретичари на проблем угрожавања гледају као на променљиву и несталну категорију која зависи од поимања конкретног друштва, односно одређено друштво дефинише изворе и појаве угрожавања безбедности. Опет, други на угрожавање гледају као на процес који се формира услед диференцијалних интереса који се не могу реализовати паралелно, нити се тежи постизању компромиса у постулатима о елиминисању сукоба, где носиоци супротних интереса могу бити субјект унутар саме државе или неке друге државе.¹⁰

Насиље као суштинско обележје дефиниција тероризма

Ако се осврнемо ка прошлости, приметимо да је кроз читаву људску историју насиље увек представљало краћи и бржи пут у односу на ненасилне методе и алтернативе, па се у многобројним полемисањима о тероризму, о његовим изворима и донетима, често занемарује чињеница да је насиље константан пратилац људске историје и да политика, у свим својим облицима, није никада постигла било какав

⁹ Саша Мијалковић, *op. cit.*, стр. 110.

¹⁰ Владимир Тешић, *Етиологија и превенција појава угрожавања безбедности*, Истраживачки центар за истраживање безбедности Западног Балкана, Београд, 2005, стр. 5.

резултат без употребе насиља. Такође, насиље није никаква „девијација“ норми социјалног понашања; напротив, оно се сматра нормом, а ненасиље је изузетак. И увек су га примењивали – државе, појединци или групе – не зато што је неизбежно, већ зато што је ефикасније. Управо из тог обрасца и на таквој традицији развија се и тероризам у свим својим облицима, са својом стратегијом и својим жртвама.¹¹

Акт насиља, који у себи сублимира претњу и примену насиља, свакако је једна од кључних перформанси тероризма. Сваки терористички акт је заправо акт примене насиља, које се манифестује у грубој употреби силе, путем различитих инструмената и модалитета. Једна од карактеристика насиља је његова диспропорција у реализацији одређеног циља јер се насиљем испољава сила чију деструкцију надвладавају психолошки ефекти.¹²

Ако се анализира присутност дефиницијских елемената тероризма, у сто девет дефиниција долази се до закључка да је насиље, тј. сила, најзаступљеније, са чак 83,5%, испред политичког карактера, претњи, застрашивања и осталих сегмената присутних у дефиницијама тероризма.

У вокабулару француског језика тероризам се објашњава као „скуп аката насиља које нека политичка организација врши да би утицала на становништво и створила климу несигурности“.¹³

Светски признати правник Ентони Сотил је већ 1938. године одредио тероризам као криминални чин изазван насиљем, терором, застрашивањем, а све у циљу остварења унапред зацртаног циља, док Борис Баковић наводи да је тероризам

¹¹ Мирко Кларин, *Тероризам*, „НИН свеске“, Београд, 1978, стр. 20.

¹² Горан Амићић, *Повезаност организованог криминала и тероризма, као претња националној безбедности Босне и Херцеговине*, докторска дисертација, Факултет безбедности, Београд, 2013.

¹³ Радослав Гађиновић, *Феноменологија савременог тероризма*, *Војно дело*, бр. 3/08, Београд, 2008, стр. 48, 49.

„заstraшивање“ противправним актима уз употребу силе или претње силом, а са његовом констатацијом се слаже и Роберт Фридлендер.¹⁴

Британски новинар, историчар и писац Пол Џонсон је одредио дефиницију тероризма по којој је он ништа друго до намерно, систематско убиство, сакаћење и угрожавање невиних да би се произвео страх у намери постизања политичких циљева, а завршава се непотребним емотивним закључком да је „тероризам нужно, суштинско зло, и у потпуности зло“.

За америчког експерта из ове области Брајана Џенкинса „тероризам је употреба или претња употребом силе, осмишљена тако да доведе до политичких промена, док је за Волтера Лакера „употреба или претња употребом силе осмишљена тако да доведе до политичких промена“ и да „допринос постизању политичких циљева нелегитимном употребом силе, када су мете невини људи“.

Америчка научница Синди Комбс је дала дефиницију тероризма по којој он означава „спој рата и позоришта, драматизацију најзабрањеније и најгнусније врсте насиља – насиља које се врши над недужним жртвама – која се изводи пред публиком у нади да ће се створити атмосфера страха у политичке сврхе“.

Амерички професор Нетан Браун је много пре њих објаснио тероризам као „перформанс насилног акта, упереног против једне или више личности, са намером починиоца тога акта да застраши једну или више особа и да на тај начин проузрокује остварење једног или више политичких циљева тога починиоца“.¹⁵

¹⁴ Радослав Гаџиновић, *Савремени тероризам*, Графомарк, Београд, 1998, стр. 37.

¹⁵ Драган Симеуновић, *Тероризам*, „Едиција Кримен“, Београд, 2009, стр. 40, 41.

Хрватски филозоф Игор Приморац сматра да је тероризам најрелевантније дефинисати као промишљену употребу насиља, или претњу његовом употребом, против недужних људи, с циљем застрашивања неких других људи како би учинили нешто што иначе неће учинити.¹⁶

За др Радослава Гаћиновића тероризам је „организована примена насиља (или претња насиљем) од стране политички мотивисаних извршилаца који су одлучни да кроз страх, зебњу, дефетизам и панику намећу своју вољу органима власти и грађанима“.¹⁷

Професор Андра Петровић тероризам објашњава као „облик организоване субверзивне активности која се састоји у предузимању акта насиља, изазивања експлозија, пожара или у предузимању других, општеопасних радњи, којима може да се створи осећање личне несигурности код грађана“.¹⁸

Професор Војин Димитријевић за тероризам каже да је то „акт физичког насиља чији је предмет изабран тако да изазива јаке психичке реакције, у првом реду страх, код ширег круга људи, у нади да ће оне помоћи да се одржи или промени понашање које је важно за постизање политичког циља, ако такав акт није правдан општим интересима који су одређени независно од њега и ако није извршен по правилима која се уобичајено примењују на друштвене видове вршења власти“.¹⁹

Катарина Томашевски истиче: „Појмом тероризма обухватају се различити акти насиља и угрожавања људских права и људских живота, као и јавних, односно заједничких

---

¹⁶ Игор Приморац, *Савремени тероризам као филозофска тема*, Полемос, Загреб, 2007, str. 16.

¹⁷ Радослав Гаћиновић (1998), *op. cit.*, стр. 31.

¹⁸ Андра Петровић, *Криминалистика – методика 1*, ВШУП, Београд, 1978, str. 66.

¹⁹ Радомир Кеча, *Тероризам – глобална безбедносна претња*, Бања Лука, 2012, str. 23–25.

и индивидуалних добара“,²⁰ док је Карл Маркс написао: „У већини случајева тероризам је скуп некорисних свирепости, које чине људи који су сами заплашени, покушавајући да прекину несигурност“.²¹

Према Коксу, савремени тероризам садржи употребу силе или насиља, пошто сама претња не производи терор, иако многи истраживачи описују тероризам као употребу или претњу насиљем под специфичним околностима у специфичне сврхе.²²

Тероризам је, према мишљењу које влада код нас, метод политичке борбе мањине против већине у којој се посеже за насиљем ради усађивања страха и панике код већег броја људи, а све са циљем остварења сопствених политичких интереса.²³

У Кривичном закону Републике Србије наводи се да тероризам чини свако „ко у намери угрожавања уставног уређења или безбедности Србије изазове експлозију, пожар или предузме неку другу општеопасну радњу или изврши отмицу, узимање талача или самовољно лишавање слободе неког лица или други акт насиља или прети предузимањем какве општеопасне радње или употребом нуклеарног, хемијског, бактериолошког или другог општеопасног средства и тиме изазове осећање страха или несигурности код грађана“.²⁴

---

²⁰ Џејмс Грифит, Категорије злочинаца и непријатеља, *Нова српска политичка мисао*, Београд, 2007, стр. 13.

²¹ Радослав Гађиновић (2013), *op. cit.*, стр. 49.

²² Y. Wolf., O. Frankel, *Terrorism: Toward an overarched account and prevention with a special Reference to pendulum interplay between both parties*, Israel, 2007, стр. 255.

²³ Љубо Пејановић, *Тероризам и противтерористичка дејства у ваздушном саобраћају*, ВИЗ, Београд, 2003, стр. 14.

²⁴ Зоран Стојановић, *Коментар Кривичног закона*, четврто допуњено издање, Службени гласник, Београд, 2012, стр. 842.

Тероризам се у доктрини најчешће формулише као вид политичког криминалитета којим ће се путем непредвидивог насиља теже остварити промене у друштву. Друга дефиниција га означава као систематско убијање и разарање (или претња да ће они бити примењени) којим се застрашују појединци, групе, заједнице или власти да би се изнудили одређени захтеви.²⁵

Тероризам се убраја у појавне, тачније сложене облике политичког насиља, заједно са побунама, насилним протестима, немирима, терором, субверзијом, ратом и устанком,²⁶ и он представља „метод смишљене и систематске употребе аката насиља ради сејања страха према људима од стране илегалних скупина да би се остварили одређени политички циљеви“.²⁷

За терористичко деловање као стратегију једнократног насиља карактеристично је да је активност терориста или групе транспарентна, често јавна, што у људима изазива тренутни осећај немоћи и неповерења у постојећи државни поредак, који често не може да спречи поменути терор.²⁸

Професор Драган Симеуновић је креирао једну свеобухватну дефиницију тероризма, која гласи: „Као вишедимензионални политички феномен, савремени тероризам се може теоријски најопштије одредити као сложен облик организованог групног, и ређе индивидуалног или институционалног политичког насиља, обележен не само застрашујућим физичким и психолошким, већ и софистицирано-технолошким методама политичке борбе, којима се обично у време политичких и економских криза, а ретко и у условима остварене економске

²⁵ Ђорђе Игњатовић, *Криминологија*, Службени гласник, Београд, 2006, стр. 83–84.

²⁶ Драган Симеуновић, *Увод у политичку теорију*, Институт за политичке студије, Београд, 2009, стр. 104.

²⁷ Обрен Ђорђевић, *Основи државне безбедности*, Виша школа унутрашњих послова, Земун, 1988, стр. 15.

²⁸ Цирил Жерајев, *Криминалистика*, Вартекс, Загреб, 1986, стр. 318.

и политичке стабилности једног друштва, систематски покушавају остварити ‘велики циљеви’ на морбидно спектакуларан начин, а непримерено датим условима, пре свега друштвеној ситуацији и историјским могућностима оних који га као политичку стратегију упражњавају.“ Простор деловања тероризма, који у себи садржи друштвено-угрожавајући карактер обухвата отмице, уцене, претњу силом у оквиру интензивно психолошко-пропагандне делатности, психофизичко злостављање, саботаже, диверзије, атентате, појединачна и масовна политичка убиства, тенденцију испољавања, ређе над стварним и потенцијалним противницима, а чешће над невиним жртвама.²⁹

Неки аутори формулишу тероризам као акт насиља или претњу насиљем против особа које су неборци, а са крајњим циљем да се изазове страх, изврши освета или на други начин изврши утицај на неку ширу масу, тј. на потенцијалне извршиоце. Та дефиниција избегава да разграничи и јасно означи ко је могући извршилац или која је могућа намера и побуда; она оперише са широким дијапазоном потенцијалних извршилаца (то може бити нека држава или неко ко делује у њено име, као њена продужена рука, група или изоловани појединац).³⁰

Насиље које рефлектује тероризам спроводи поруку са политичким премисама, јер се ради о унапред осмишљеном коришћењу или претњи симболичким насиљем са намером политике смене. Аспирације терориста иду и даље од саме деструкције материјалних потенцијала; наиме, права мета

---

²⁹ Драган Симеуновић, *Политичко насиље*, Радничка штампа, Београд, 1989, стр. 132.

³⁰ Цесика Стерн, *Екстремни терористи*, Александрија прес, Београд, 2004, стр. 15.

напада је јавност чију реакцију терористи заправо желе да изазову при спровођењу својих терористичких активности.³¹

Угрожавајући карактер терористичког акта

Иако спада у неконвенционалне претње безбедности, тероризам се може означити и као криминогена претња, а све неконвенционалне или меке претње безбедности спајају извесне уједињујуће карактеристике. Актери таквих претњи нису државе, већ мање или више неформалне групе и колективитети, а друга њихова карактеристика јесте да актери тих претњи теже да утемеље један вид контроле над јавним институцијама у циљу ефективног и дугорочног извођења сопствених активности.³²

Целокупни криминалитет је у тесној вези са политичким односима у друштву и, кроз историју, политичким кривичним делима се сматрају она дела којима се угрожава унутрашња и спољна безбедност земље, при чему тероризам представља управо типичан вид те врсте криминалитета.³³ Пошто се тероризам, готово без изузетака, огледа у систематским, организованим и планским активностима, њега најчешће упражњавају припадници терористичких организација, а ретко се манифестује као потпуно индивидуални акт.³⁴

³¹ Андреја Савић, Тероризам – од традиционалног ка постмодерном, *Безбедност*, Београд, 2004, стр. 659.

³² Мина Зиројевић, Тероризам као неконвенционална претња безбедности, *Међународни проблеми*, вол. 60, бр. 2–3, Београд, 2008, стр. 349–351.

³³ Ђорђе Игњатовић, *Криминологија*, Досије студио, Београд, 2011, стр. 117.

³⁴ Милан Шкулић, Живојин Алексић, *Криминалистика*, Правни факултет, Београд, 2011, стр. 366.

Тероризам води порекло од латинске речи *terror*, што значи ужас, страх, политичка борба путем индивидуалног терора.³⁵ Тај сложени облик политичког насиља је у сваком смислу вишедимензионални феномен, а красе га и насиље, изразита тајност, шокантност, динамизам, процесуалност, систематичност, организованост и континуираност деловања, изазивање страха, застрашивање, брахијалност, као и организовано и планско деловање.³⁶

Кривично дело тероризма посебно симболише намера учиниоца која је усмерена на угрожавање уставног уређења или безбедности земље, и она се, као битан елемент кривичног дела, мора утврдити, јер у супротном неће постојати то кривично дело већ неко друго кривично дело, нпр. из главе кривичних дела против живота и тела, или против опште сигурности и имовине. Кључна ствар за постојање тог кривичног дела, ако је извршено актом насиља, јесте да то насиље треба да буде способно да створи осећање несигурности код грађана, што је услов и за друге акте извршења кривичног дела тероризма.³⁷

Тероризам се по многим параметрима може сматрати једном врстом рата или „наставком политике другим средствима“, али таква идентификација носи у себи одређени ризик, јер самим тим што се ставља у исту раван са ратом даје му се изванредан легитимитет, јер је вођење рата резервисано за државе. Из тог разлога ћемо извршити извесне корекције и нагласити да тероризам, у ствари, представља вид нелегалног рата, борбу недржавних колективитета и покрета, мимо

³⁵ Милан Вујаклија, *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд, 2004, стр. 883.

³⁶ Симеуновић, Д. (2009а), *op. cit.*, стр. 66–73.

³⁷ Мићо Бошковић, *Криминалистика – методика*, Београд, 1998, стр. 218.

свих правила, чије је поље деловања ван државних граница, и где престаје важење права.³⁸

Ретко који појам данас има већу политичку а мању аналитичку моћ од тероризма. С друге стране, појам тероризма је аналитички слаб зато што у себи садржи снажно вредносно и субјективно пуњење³⁹ и управо зато свет не познаје консензус у практичном валоризовању и прихватању различитих дефиниција тероризма, јер оно што је за неке легитиман чин одбране за друге је насилнички чин терора, оно што једнима даје славу, одобравање и назив борца за слободу другима даје лик омражености и осуде терористичког деловања.⁴⁰ Поред најчешћих облика терористичких аката, као што су изнуде, уцене, отмице, претње насиљем, атентати којима се реализују политички циљеви, по свом угрожавајућем опусу, учесталости и последицама нарочито су значајни терористички видови угрожавања безбедности људи, затим објеката и на крају противтерористичких јединица, чији је задатак борба против тероризма.⁴¹

Тероризам је појам који у себи сублимира широк спектар аката насиља, то је брахијални чин, усмерен против лица и објеката, за којим посежу организоване групе како би произвеле атмосферу опште несигурности и реализовале на првом месту политичке, па затим и социјалне циљеве или пак да би произвеле реакцију јавног мњења.⁴² По Волтеру Лакеру,

---

³⁸ Бартелеми Курмон, Дарко Рибникар, *Асиметрични ратови*, НИЦ Војска, Београд, 2003, стр. 123.

³⁹ Филип Ејдус, *Међународна безбедност, теорије, сектори, нивои*, Службени гласник, Београд, 2012, стр. 154.

⁴⁰ Трифуновић Дарко, Горан Стојаковић, Милинко Врачар, *Тероризам и вехабизам*, Филип Вишњић, Београд, 2011, стр. 25.

⁴¹ Дане Субошић, *Елементи организације полиције*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2010, стр. 255.

⁴² Смиља Аврамов, Миленко Крећа, *Међународно јавно право*, Савремена администрација, Београд, 1999, стр. 343.

једном од водећих светских експерата из ове области, „све баријере у вези са тероризмом нестају, он се преображава, и, на првом месту, опасност и претња по људски живот је нарасла и достигла доста веће размере него раније“.⁴³

Он представља један од најбруталнијих видова агресије, како у оквиру поједних држава тако и у склопу међународне заједнице, и може се, поред великог броја класификација, поделити на унутрашњи и међународни. Овде ћемо се осврнути на унутрашњи тероризам, који рефлектује политичко насиље мотивисано испуњењем неког политичког циља, а које примењују недржавни субјекти против сопствене државе и на њеној територији.⁴⁴ Тероризам често служи за прикривање слабости и немоћи неке организоване силе да се друштву наметну сопствени ставови, политика и интереси.⁴⁵

Ако се на тероризам гледа као на стратегију насилне политичке борбе, може бити имплементиран као тактика у саставу једног ширег друштвеног конфликта, као планирање и организовање устанка, оружане побуне или чак рата, али и као алтернативна активност дисидентских и незадовољних група у оквиру ширег друштвеног слоја који је заузео пасиван став у односу на тероризам. Неопходно је напоменути да је тероризам, као облик оружаног политичког насиља, акт који изискује далеко мања материјална средства и капацитете него остали видови оружаног насиља, да није неопходна велика и

---

⁴³ Миле Шикман, Самоубилачки тероризам – феноменолошки и виктимолошки аспекти, *Наука–безбедност–полиција*, год. 13, бр. 1, Београд, 2007, стр. 176.

⁴⁴ Момчило Лазовић, Миљинко Стишовић, *Теорија ратне вештине*, Полицијска академија, Београд, 1998, стр. 177.

⁴⁵ Милан Петковић, Тероризам – рат у континуитету, *Војно дело*, вол. 49, бр. 2, Београд, 1997, стр. 255.

сложена организација, али и да поред тога може бити веома ефикасан и за реализацију политичких циљева.⁴⁶

Терористичка претња садржи у себи извесне специфичности које је диференцирају од осталих облика угрожавања безбедности; њу красе доминантан садржај, тактика реализације, предмет терористичког напада, актери, средства и опрема која служи за извођење терористичког акта. Своје циљеве и аспирације терористи реализују помоћу директне употребе оружја и осталих насилних инструмената и модалитета, са крајњим циљем да се произведу општи страх, паника и несигурност становништва, и тиме поткопају темељи друштва и изазове неповерење у државне институције.⁴⁷

Директни поводи за појединачне терористичке акте веома су разноврсни, бројни и у великом броју случајева несхваћени. Модерни тероризам карактеришу бројни појавни облици, методе, мотиви и тактике деловања, као и последице којима капацитети појединих држава, органа и институција не могу да се адекватно супротставе. Тероризам услед процеса глобализације, техничко-технолошке и транспортне експанзије све лакше и несметаније делује изван граница држава и тиме озбиљно урушава не само националну, тј. безбедност конкретне државе, већ и глобалну безбедност.⁴⁸

Тероризам за собом оставља несагледиве деструктивне последице, које се испољавају кроз три димензије државног живота: људску, безбедносну и економску. Позабавићемо се безбедносном димензијом, која се односи на

---

⁴⁶ Зоран Драгишић, *Противтерористичка безбедносна процена*, Војно дело, Београд, 2014, стр. 119.

⁴⁷ Милан Милошевић, Триван, Д., Милосављевић, Б., *Безбедносна анализа терористичке претње*, Зборник радова – Међународна научно-стручна конференција, Бања Лука, 2011, стр. 362.

⁴⁸ Бојан Добовшек, Ерика Јунг, *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму*, Факултет за друштвене науке, Љубљана, 2013, стр. 26.

угрожавање националне безбедности кроз успоравање и гушење демократизације друштава која пролазе кроз процес транзиције, подривањем демократских тековина и институција, владавине права и конституисањем многобројних социоекономских потешкоћа. Државне институције које су слабе и захваћене корупцијом, као и неоговарајућа законска регулатива, значајно онемогућавају успешно супротстављање том проблему, а крајњи резултат је унутрашње и спољно угрожавање националне безбедности.⁴⁹

Треба нагласити да свеопшти напредак и експанзија у технолошком развоју нарочито утичу на развој технологије коју користе терористи у својим акцијама, а садашња терористичка претња се од оне у прошлости знатно разликује повећаним обимом активности, променом тактике, јачањем деструктивности, увођењем професионално координираних организовања напада и међународном, тј. транс-националном карактеру. У неким академским круговима све више се спомињу термини као што су постмодерни или супертероризам, чиме се жели ставити акценат на коришћење оружја за масовно уништење приликом терористичких напада, биолошког, нуклеарног, хемијског и радиолошког оружја, чија употреба омогућаје терористима постизање далеко разорнијих рушилачких ефеката.⁵⁰

Тероризам ће се још офанзивније и све деструктивније манифестовати у будућности, а главни разлог за то је што су свеукупни потенцијали држава недовољно јаки да му се

---

⁴⁹ Радомир Милашиновић, Саша Мијалковић, *Тероризам као савремена безбедносна претња*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2005, стр. 5.

⁵⁰ Данијела Милић, *Биотероризам и употреба биолошког оружја*, Центар за безбедносне студије, Београд, 2010, стр. 103–104.

супротставе и идентификују га у самој фази настајања, већ тек кад се он испољи и развије на насилан и видљив начин.⁵¹

Закључак

Модерно друштво се последњих година суочава са бројним изазовима и претњама и поред свих тежњи ка успостављању стабилног и кохерентног стања, како унутрашње тако и спољне безбедности, а сасвим поуздано се може рећи да данас не постоји држава која за себе може тврдити да је апсолутно безбедна и заштићена од било којих видова угрожавања. Појаве угрожавања безбедности прате развој сваког друштва, чији је негативан утицај присутан и поред свих предузетих мера ради њиховог отклањања. Ти извори угрожавања су константни, с обзиром на њихову тајност, као и на чињеницу да су хетерогени и инкорпорирани у многим сферама друштвене делатности. Закључак је да у 21. веку нема ниједне државе на свету чија безбедност није у мањој или већој мери угрожена деловањем различитих извора и облика угрожавајућих појава, при чему тероризам, с обзиром на своје модалитете испољавања, заузима високо место.

Тероризам је несумњиво највећа пошаст савременог света, уједно представљајући последицу економских и националних противуречности модерног света. Тероризам представља најгрубљи и најагресивнији облик субверзивне делатности усмерене против безбедности једне државе и он доводи у опасност многе животе, намеће огромне трошкове, тежи да поткопа отвореност и толеранцију наших друштава, те представља растућу стратешку претњу целом свету. Терористички покрети све су боље опремљени и орга-

---

⁵¹ Милан Мијалковски, *Тероризам и организовани криминал*, Факултет безбедности, Београд, 2010, стр. 75.

низованији, повезани електронским мрежама и одлучни да употребе неограничено насиље да би изазвали велике жртве. Пролиферација оружја за масовно уништење представља опасност да то исто оружје дође у руке неког недржавног терористичког колективитета који неће оклевати да га употреби и тако угрози безбедност не само тог региона него и целог човечанства. У данашњим условима, када тероризам доживљава своју ескалацију и постаје изразито брахијалан и бруталан, његова експанзија и крајње деструктиван утицај на целокупну безбедност продубљују друштвене, па и политичке конфликте, јер се, наравно, насиљем не могу решити конфликти и неспоразуми.

Узроци тероризма и његови подстицаји у различитим друштвима су многобројни и различити, па чак и непознати, и треба очекивати да ће они – било да су идентификовани или не – наставити континуирано да делују. Недопустива манифестација силе у нашем времену попримила је такве размере да га слободно можемо назвати време насиља, које се интензивирало и увукло у све друштвене сфере, а његови најчвршћи темељи се граде на глобалном, светском нивоу.

Тероризам је данас постао феномен века, и никада раније није био тако експанзиван, бруталан и погубан за стабилност и развој држава, као и за целокупни међународни поредак. Раније су били актуелни спорадични инциденти, а данас се све чешће ради о организованом међународном тероризму, који има не само прекограничне, регионалне, већ и глобалне димензије. Он се данас манифестује као најконтроверзнији друштвени феномен на унутрашњем и међународном плану, где је уочљива огромна разноврсност у дефинисању његове суштине. Особина која данас декларише тероризам као једну од најопаснијих претњи човечанству у глобалу јесте, како специфичност извршења таквог политичког деликта тако и финални циљеви који се налазе на страни извршиоца, а који

рефлектују озбиљну деструкцију и дестабилизацију виталних државних структура и ентитета.

Основна теза у овом раду, да је савремени тероризам једна од најбитнијих, најактуелнијих и круцијалних глобалних претњи безбедности данашње државе, свакако је потврђена.

Литература

- Williams, P. (2012). *Увод у студије безбедности*, Београд: Службени гласник.
- Wolf, Y., Frankel, O. (2007). *Terrorism: Toward an overarching account and prevention with a special Reference to pendulum interplay between both parties, Israel*.
- Аврамов, С., Крећа, М. (1999). *Међународно јавно право*, Београд: Савремена администрација.
- Амићић, Г. (2013). *Повезаност организованог криминала и тероризма, као претња националној безбедности Босне и Херцеговине*, Београд: докторска дисертација, Факултет безбедности.
- Бошковић, М. (1998). *Криминалистика – методика*, Београд: Полицијска академија.
- Вујаклија, М. (2004). *Лексикон страних речи и израза*, Београд: Просвета.
- Гађиновић, Р. (1998). *Савремени тероризам*, Београд: Графо-марк.
- Гађиновић, Р. (2008). Класификација безбедности, Београд: *Безбедност*, год. 12, бр. 2.
- Гађиновић, Р. (2008). Безбедност као научна дисциплина, Београд: *Безбедност*, бр. 1–2/08.
- Гађиновић, Р. (2008). Феноменологија савременог тероризма, Београд: *Војно дело*, бр. 3/28.
- Гађиновић, Р. (2013). *Угрожавање капацитета безбедности државе*, Београд: Филип Вишњић.

- Грифит, Ц. (2007). Категорије злочинаца и непријатеља, Београд: *Нова српска политичка мисао*, вол. XIV, 1–2.
- Добовшек, Б., Јунг, Е. (2013). *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму*, Љубљана: Факултет за друштвене науке.
- Драгишић, З. (2014). *Противтерористичка безбедносна процена*, Београд: Војно дело.
- Ђорђевић, О. (1988). *Основи државне безбедности*, Земун: Виша школа унутрашњих послова.
- Ејдус, Ф. (2012). *Међународна безбедност, теорије, сектори, нивои*, Београд: Службени гласник.
- Жерајев, Ц. (1978). *Криминалистика*, Загреб: Вартекс.
- Зиројевић, М. (2008). Тероризам као неконвенционална претња безбедности, Београд: *Међународни проблеми*, вол. 60.
- Игњатовић, Ђ. (2006). *Криминологија*, Београд: Службени гласник.
- Игњатовић, Ђ. (2011). *Криминологија*, Београд: Досије студио.
- Илић, П. (2013). Безбедносни изазови, ризици и претње или чиниоци угрожавања безбедности, Београд: *Правне теме*, год. 1, бр. 2.
- Кекић, Д. (2004). Култура безбедности у измењеном концепту безбедности, Београд: *Безбедност*, бр. 2/04.
- Кеча, Р. (2012). *Тероризам – глобална безбедносна претња*, Бања Лука.
- Кларин, М. (1978), Тероризам, Београд: *НИИ свеске*.
- Курмон, Б., Рибникар, Д. (2003). *Асиметрични ратови*, Београд: НИЦ Војска.
- Лазовић, М., Стишовић, М. (1998). *Теорија ратне вештине*, Београд: Полицијска академија.
- Мијалковић, С. (2011). *Национална безбедност*, Београд: Криминалистичко-полицијска академија.

- Мијалковски, М. (2010). *Тероризам и организовани криминал*, Београд: Факултет безбедности.
- Милашиновић, Р., Мијалковић, С. (2005). *Тероризам као савремена безбедносна претња*, Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
- Милић, Д. (2010). *Биотероризам и употреба биолошког оружја*, Београд: Центар за безбедносне студије.
- Милошевић, М., Триван, Д., Милосављевић, Б. (2011). Безбедносна анализа терористичке претње, Бања Лука: Зборник радова – Међународна научностручна конференција.
- Пејановић, Љ. (2003). *Тероризам и противтерористичка дејства у ваздушном саобраћају*, Београд: Војноиздавачки завод.
- Петковић, М. (1997). Тероризам – рат у континуитету, Београд: *Војно дело*, вол. 49, бр. 2.
- Петровић, А. (1978). *Криминалистика – методика*, Београд: Виша школа унутрашњих послова, Земун.
- Приморац, И. (2007). *Савремени тероризам као филозофска тема*, Загреб: Полемос.
- Савић, А. (2004). Тероризам – од традиционалног ка постмодерном, Београд: *Безбедност*.
- Симеуновић, Д. (1989). *Политичко насиље*, Београд: Радничка штампа.
- Симеуновић, Д. (2009). *Тероризам*, Београд: „Едиција Кримен“,
- Симеуновић, Д. (2009). *Увод у политичку теорију*, Београд: Институт за политичке студије.
- Стајић, Љ. (1999). *Основи безбедности*, Београд: Полицијска академија.
- Стерн, Џ. (2004). *Екстремни терористи*, Београд: Александрија прес.
- Стојановић, З. (2012). *Коментар Кривичног закона*, четврто допуњено издање, Београд: Службени гласник.

- Субошић, Д. (2010). *Елементи организације полиције*, Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
- Тешић, В. (2005). *Етиологија и превенција појава угрожавања безбедности*, Београд: Истраживачки центар за истраживање безбедности Западног Балкана.
- Трифунковић, Д., Стојаковић, Г., Врачар, М. (2011). *Тероризам и вехабизам*, Београд: Филип Вишњић.
- Шикман, М. (2007). Самоубилачки тероризам – феноменолошки и виктимолошки аспекти, Београд: *Наука–безбедност–полиција*, год. 13, бр. 1.
- Шкулић, М., Алексић, Ж. (2011). *Криминалистика*, Београд: Правни факултет.

TERRORISM AS A FACTOR OF THREATENING STATE SECURITY

ABSTRACT: The author will at first look at the concept and term of security, that certainly represents one of the key motives activities of man and society, and then the sources of threats to the security of society and its postulates, which nowadays represent one constant and growing phenomenon. To this should be added the very nature and essence of security phenomena that are known to never happen in a stable and consistent way, not has also manifested due to the effects of identical factors, making it harder, and requires a more comprehensive assessment of the sources of vulnerability. For this reason the author in the following pages will elaborate on the phenomenon of terrorism as a security occurrence and certainly, the primary, the latest and most aggressive unconventional threat to the security to the security of a state. The main objective of this paper is to study, analyze and display the complexity of terrorism as a violent and

threatening phenomenon, which nowadays represents a structural threat to many countries in the world and with their criminal aspirations, more than justifiable qualifies as one of the most pressing security risks and threats today.

KEY WORDS: *safety, threatening security, terrorism, security risk, threat,*